

RAY BRADBURY

451

STUPŇŮ
FAHRENHEITA

plus

RAY BRADBURY

451

**STUPŇŮ
FAHRENHEITA**

Dle jubilejního vydání

Ray Bradbury: FAHRENHEIT 451,

Simon & Schuster, New York, 2013

překlad nově zrevidovala a Slovo úvodem přeložila

Jarmila Emmerová

Copyright © 1951, 1953, 1967 by Ray Bradbury

Copyright © 1979, 1981, 1995 by Ray Bradbury

Listening Library Audio Introduction © Ray Bradbury, 1976

Translation © Jarmila Emmerová, Josef Škvorecký – heirs, 1957,
renewed 2015

Epilogue © Josef Škvorecký – heirs, 1957, František Novotný, 2015

Photo © shutterstock, 2015

Cover Illustration © Milan Malík, 2015

ISBN 978-80-259-0407-7

SLOVO ÚVODEM

Myslím, že je vždycky vzrušující (aspoň pro mě to je vzrušující vždycky) podrobně se zabývat zrodem určité povídky, básně nebo románu. Považuji počáteční nápady za velikánské buldoky, kteří mě koušou, sápu se na mě, chytí mě a nechtějí mě pustit, a když dostanu nápad dobrý, ten mě prostě popadne a drží ze všech sil. A možná za hodinu, možná za deset hodin nebo po dvou dnech povolí a je hotovo. Není to v mé režii, já nemám pro život žádný stanovený plán. Nápady se prostě objeví, zakousnou se do mě a já je nechám...

Během let jsem se s něčím takovým naučil žít... Jednou jsem šel s kamarádem a zastavilo u nás policejní auto s dotazem, co děláme. Já jsem neuváženě řekl: „Klademe jednu nohu před druhou.“ To nebyla dobrá odpověď! Policista nás začal vyslýchat, protože si myslel, že se chystáme na jakýsi strašlivý zločin. Logika té situace byla nad jeho chápání. Mě to setkání tak rozvzteklilo, ten fakt, že někdo pochybuje o mé nevině, že jsem letěl domů a ve vzteku psal povídku „Chodec“. A vida, nebýt setkání s oním policistou, nebyla by se stala spousta dalších báječných věcí. Když se teď ohlížím do minulosti, uvědomuji si, jaké jsem měl štěstí, že mě tenkrát v noci policie zastavila, protože se tím utřídila, svým způsobem emocionálně prohloubila a dala do pohybu celá řada věcí.

Nejenže jsem dopsal povídku „Chodec“, ale po několika měsících, možná po roce, jsem toho chodce přenesl do ulic

města v budoucnosti a procházet jsem ho nechal tam. A postupem času jsem muže změnil na dívku jménem Clarissa McClellanová a nechal jsem ji pozdě v noci chodit venku, brodit se listím, hledět na hvězdy, číchat k větru, čekat na déšť. A ucítit petrolej. A zpoza rohu proti ní jde muž s pachem petroleje, ona ho osloví a řekne: „Já vím, kdo jste. Víím, co děláte. Poznám to, protože vaše uniforma je cítit petrolejem. Jste požárník. Jste jeden z těch, co na různých místech zakládají požáry.“

Já na mou duši neměl tušení, že se něco takového chystá říct, nevěděl jsem, že se Montag chystá zahrnout za roh. Ohromně mě to nadchlo a během sedmi, osmi, devíti dnů jsem měl hotovou první verzi povídky, ze které se stala novela a z ní delší příběh s názvem „Požárník“. A abych to mohl dovést do definitivní podoby – neměl jsem žádnou kancelář –, rozhlížel jsem se po vhodném místě, kde psát tenhle rodící se fantastický příběh, a přitom mě napadlo: „Když chci psát, jak se v budoucnosti pálí knihy, nemůže pro to být vhodnější místo než nějaká knihovna!“ Zjistil jsem, že v knihovně Kalifornské univerzity v Los Angeles mají v suterénu báječnou místnost s psacím strojem na desetacent za půl hodiny. Tak jsem se tam usadil, po osm nebo devět dní jsem do psacího stroje házel deseticenty, dvacet centů za hodinu, a na tomhle stroji jsem dopsal novelu „Požárník“ v místnosti, kde bylo dalších patnáct až dvacet studentů netušících, o co mi jde.

Bylo to zkrátka báječné místo k napsání románu o budoucnosti, o knihách a o knihovnách. Připomínám, že jsem psal hodně rychle, protože jsem chtěl být hodně bezprostřední – nechtěl jsem zakrývat své emoce. Dodnes jsem přesvědčen, že psát se má rychle, aby člověk všechno ze sebe dostal dřív, než má čas o tom přemýšlet. Chtěl jsem dostat veškeré své vlastní niterné logice. Nechtěl jsem se přimknout k žádné skupině lidí na světě. Chtěl jsem být věrný vlastnímu rozhořčení. Z přínaležitosti k jakýmkoli sdružením jsem měl vždycky strach. Ne-

chci být demokrat, republikán, komunista nebo fašista – jen ve všem všudy Američan. Vždycky jsem chtěl být, pokud je to možné, sám sebou, zkoumat, co si myslím já, dostat to ze sebe ven a teprve pak o tom filosofovat. A poznat, co si vlastně myslím.

A tak jsem se najednou přistihl, že píšu rozhořčenou novelu, protože tehdy v roce 1950 jsem žil v době po skončení druhé světové války, kdy politika Spojených států procházela velmi těžkým obdobím. Měli jsme tu kuriózního senátora Josepha McCarthyho, který se nás snažil zastrašovat a budit v nás panickou hrůzu. Proto se v mém rozhořčení spojila kombinace řady věcí a to mě přimělo napsat zmíněný román. Když jsem ho dopsal a jeho krátkou verzi uveřejnil, období strachu v rámci našich politických dějin pořád ještě trvalo. I prezident Truman měl tehdy strach. Rozhodl jsem se, že by bylo dobré vytvořit delší verzi tohoto příběhu. V podobném rozmezí devíti či deseti dnů jsem sedl a připsal dalších patnáct, dvacet, pětadvacet tisíc slov vycházejících z týchž emocionálních pohnutek. Nebránil jsem se emocím, abych tak mohl dát průchod vši své vlastní pravdě, abych nesklouzl k žádné konkrétní skupině.

Psát román takovýmhle způsobem je obrovské dobrodružství – to především. Dílo se chce vyjádřit politicky, chce se vyjádřit esteticky, chce se vyjádřit o literatuře. Současně se chce vyjádřit k mnoha věcem duchovním. Ale jen v uzavřeném rámci emocí, to je velmi důležité. Jsem přesvědčen, že prvotní je čtenáře bavit, a pokud se přitom podaří někoho poučit, někoho ovlivnit, tím líp. Rozhodně nechci, aby mým východiskem bylo ovlivňování lidí. Nechci, aby mým prvotním záměrem bylo měnit svět způsobem, do kterého promítám sám sebe. To je cesta k vlastní zkáze. Z člověka se stává mentorský kazatel, což je nebezpečné a nudné – lidi tím nejspíš uspíte.

Takže místo abych se vydal touto cestou, mám a vždycky jsem měl rád dobrodružné příběhy, dobrodružné filmy, záhadné vraždy a dobrodružnou science fiction. Do kulís dějového napětí – jde přece o pronásledování a únik – proto zasazuji

všechno, co chci říct o době, v níž žiju, co v ní chci udělat a čemu bych chtěl zabránit, protože jsem ochránce věcí budoucích, ne jejich předpovídatel. A tak Montag, to jsem já pohybující se v budoucnosti s obavami, které mě občas přepadají. On má kuráž proto, že má vztek (já kurážný nejsem, mě jen při některých příležitostech vztek popadá). Postupně se setkává s dalšími lidmi, což jsem taky já – například Faber, který se v románu objeví až později, ten je Montagovým svědomím, jež k němu v noci promlouvá prostřednictvím mušličkového radia. Je to tak, to jsem opravdu skrývající se já – spisovatel, který se obává vyjít navenek a nezbyvá mu, než aby veškerou zábavu a veškeré ovlivňování světa uskutečňoval šeptáním do uší lidí. A to já myslím dělám. Jsem jako Faber, který lidem šeptá do ucha, jak se kdy a kde zachovat. Takže Faber je část mě. Když se to tak vezme, i velitel požárníků je zřejmě mou částí, potenciálně destruktivní, pokud bych já tomu, co je ve mně destruktivní, dovolil proniknout na povrch.

A tak tu máme Montaga pohybujícího se budoucností, pronásledovaného paliči knih, pokoušejícího se zachránit vzdělanost. Všechno se váže k tomu, čím jsem prošel v dětství. Jsem člověk vzdělávaný knihovnou, na žádné vyšší škole jsem nebyl. Po střední jsem denně začal chodit do knihovny a chodil jsem tam celých pět, deset, patnáct let. V knihovně jsem zahnízdil, tam jsem se narodil, tam jsem vyrostl. I mé knihy jsou plné knihoven, knihovníků, náruživých čtenářů a knihkupců. Moje láska ke knihám je proto tak silná, že jsem nakonec udělal – co vlastně? Napsal jsem knihu o člověku, který se do knih zamiloval. To je hodně neobvyklé – nejde o lásku na nějaké odlišné úrovni. Když po čase na základě knihy vznikl film, nebyla to love story, ale milostný příběh Montaga a jeho literatury. V dějinách světa je to myslím značně neobvyklé. Neřekl bych, že tu máme desítky spisovatelů, kteří napsali desítky knih o knihách, o knihovnách, o vzdělanosti, o tom, jak je cenná a jak ji musíme udržovat.

A konečně – jak jsem to celé nazval? Inu, v průběhu let všelijak. V jednu chvíli se to jmenovalo „Dlouho po půlnoci“. Nějakou dobu „Požárník“. Ani jedno, ani druhé se mi nelíbilo. A potom jsem si položil otázku: „Jakápak je asi teplota, při níž se knihy vznítí a hoří?“ Zavola jsem do Ústavu fyziky Kalifornské univerzity v Los Angeles, zavola jsem do Ústavu chemie. Nikde to nevěděli a nezdálo se, že by byl někdo schopen mi odpověď vyhledat. Nakonec jsem dostal spásnou myšlenku, zavola jsem hasičský záchranný sbor a řekl: „Spojte mě s velitelem.“ Spojili mě s velitelem sboru u nás v Los Angeles a já se zeptal: „Jaká musí být teplota, aby se papír vznítí a hořel?“ Odpověděl: „Moment, hned jsem zpátky.“ Vrátil se a řekl: „Je to Fahrenheit 451 stupňů.“ Okamžitě mě napadlo: „Skvělé.“ Absolutně skvělé. Perfektní! Jen jsem obrátil pořadí na 451 stupňů Fahrenheita a titul byl na světě. A jestli za pár let dojde k tomu, že začneme používat Celsia, budu hluboce zklamán.

Ray Bradbury, 1976

Převzato z autorova proslovu
ke zkrácené audioverzi románu v produkci Listening Library
*451 stupňů Fahrenheita – teplota,
při níž se papír vznítí a hoří...*

DAJÍ-LI VÁM NALINKOVANÝ PAPIR, PIŠTE NAPŘÍČ

JUAN RAMÓN JIMÉNEZ

ČÁST PRVNÍ

**OHNIŠTĚ
A SALAMANDR**

Byla to rozkoš – pálit.

Pozoroval s obzvláštní rozkoší, jak jsou předměty pohlcovány, jak věci černají a jak se mění. Když svíral v dlaních mošaznou trysku – toho obrovského hada, který plival na svět jedovatý petrolej –, krev mu bušila ve spáncích a jeho ruce byly rukama podivuhodného dirigenta řídícího veškeré symfonie žáru a ohně, v nichž mizí cáry a zuhelnatělé zbytky dějin. V očích pod helmou se symbolickým číslem 451, nasazenou na lhostejné hlavě, vzplál oranžový žár, když si představil, co bude následovat: stiskl zapalovač a dům se vzepjal ve žravých plamelech, které zbarvily večerní oblohu do červena, do žluta a do smolné černě. Kráčel obklopen rojem světlušek. A když poletujících, žářem zkroucené knihy umíraly u vchodu a na trávníku kolem domu, pocítil neodolatelnou chuť strčit do té žhnoucí pece klacek a na něm opékat pěnové bonbony, jak se to u ohníčků dělávalo. Knihy se ve víru jisker vznesly vzhůru a letěly pryč ve větru, který potemněl dýmem spáleniště.

Montag se zuřivě zašklebil, jako se šklebí každý, koho plameny ožehnou a donutí, aby couvl.

Věděl, že až se vrátí na požárníckou stanici a mrkne na sebe do zrcadla, bude vypadat jako kabaretní zpěvák pomazaný opáleným korkem. A později, až bude usínat, ucítí ve tmě, jak se mu svaly na tváři dosud stahují oním zuřivým šklebem. Pokud se pamatoval, ten úsměv ho neopouštěl, nikdy ho neopouštěl.

Pověsil helmu černou jako krovky brouka a vyleštil ji, pečlivě pověsil i ohnivzdornou vestu, vydatně se osprchoval a pak se s rukama v kapsách a pískaje si vydal horním patrem požárníkové stanice k poplachovému otvoru v podlaze a propadl dolů. V poslední chvíli, když už se zdálo, že dojde k neštěstí, vytáhl ruce z kapes a zabrzdil pád tím, že se chytil lesklé tyče. Sklouzl po ní, tyč zadrnčela a on se zastavil, paty pár centimetrů nad betonovou podlahou.

Vyšel z požárníkové stanice a kráčel půlnoční ulicí k podzemní dráze, kde tichý pneumatický vlak bezhlučně klouzal naolejovaným žlabem a pak ho se závanem teplého vzduchu vypustil do krémově vykachlíkované chodby, kterou stoupalo pohyblivé schodiště k povrchu.

Dal se schodištěm vynést na tichý noční vzduch a stále si hvízdal. Téměř zamyšleně zamířil k rohu ulice, ačkoli nepřemýšlel o ničem určitém. Ale než dospěl na roh, zpomalil chůzi – jakoby z neznáma přiletěl závan větru, jako by na něj někdo zavolal jménem.

Když se po několik posledních nocí vracel za svitu hvězd domů, měl pokaždé na tomto nároží velmi neurčitý pocit spojený s chodníkem. Cítil, že na něm až do poslední chvíle, než zahrnul za roh, někdo stál. Zdálo se, že ovzduší je zde prosyceno zvláštním klidem, jako by tu potichu čekal někdo, kdo se chvíličku před jeho příchodem prostě změní v stín a nechá ho projít. To snad čich mu prozradil slaboučkou vůni, snad ucítil na hřbetě rukou a na tváři, že vzduch je teplejší právě na tomto místě, kde jej možná na zlomek okamžiku o několik stupňů ohřálo tělo člověka, který tam stál. Bylo to nepochopitelné. Pokaždé, když zabočil za roh, viděl jenom bílý nepoužívaný hrbolatý chodník, kde jedné noci jako by něco rychle mizelo přes trávník, dřív než to mohl rozpoznat nebo než mohl promluvit.

Dnes však zpomalil chůzi, téměř se zastavil. Mysl předběhla jeho kroky a chystala se obejít roh za něj, když tu jako by

zaslechl nepatrný šepot. Dýchá tam někdo? Nebo snad někdo, kdo tam tiše stojí a čeká, jenom objemem svého těla stlačuje vzduch?

Zahnul za roh.

Po chodníku zalitým světlem měsíce letělo podzimní listí, takže se zdálo, jako by dívka, která se pohybovala v jeho proudu, ujížděla vpřed, nechávala se pohybem větru a listí unášet. S hlavou skloněnou pozorovala své střevíce brodící se ve zvržených listech. Měla útlu, mléčně bílou tvář a v ní výraz duchovního hladu, jenž vše s neúnavnou dychtivostí ohmatával. Zírala na všechno bledá překvapením; tmavé oči hleděly na svět tak soustředěně, že jim žádné hnutí neušlo. Měla na sobě bílé šaty a ty jemňounce šustily. Téměř se mu zdálo, že slyší, jak dívka při chůzi pohybuje rukama – a teď mizivě nepatrný zvuk, bělostné zachvění tváře, kterou k němu obrátila, když zjistila, že blízko ní stojí uprostřed chodníku muž a čeká.

V korunách stromů silně zahučelo, jak se z nich snášel jejich suchý déšť. Dívka se zastavila a zdálo se, že snad překvapením couvne, ale zatím zůstala stát a prohlížela si Montaga očima tak temnými a lesklými a živoucími, až si pomyslel, že řekl něco neobyčejně úžasného. Věděl však, že jen pohnul rty, aby ji pozdravil, a když si všiml, že jí učaroval salamandr na jeho rukávu a odznak s Fénixem na prsou, promluvil znovu.

„Už vím,“ řekl, „vy jste naše nová sousedka.“

„A vy jste určitě –“ pozdvihla oči ze symbolů jeho povolání „– požárník.“ Její hlas se vytrácel.

„Říkáte to nějak divně.“

„Poznala bych – poznala bych to se zavřenými očima,“ řekla pomalu.

„Co – pach petroleje? Moje žena si na něj pořád stěžuje,“ zasmál se. „Člověk se ho nikdy úplně nezboví.“

„Ne, to nezboví,“ řekla stísněně.

Cítil, že kolem něho obchází, převrací ho naruby, jemně jím třese a vyndává mu věci z kapes, aniž se jedinkrát pohnula.